

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 11

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 1162 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-noyabrda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. profesor

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dotsenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dotsenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dotsenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Hakimov Nazar Hakimovich, PhD in Philology, Professor.

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay – Doctor of Economic Sciences, Professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich – Doctor of Technical Sciences, Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE
Isakov Janabay Yakubbayevich – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE
Xalikov Suyun Ravshanovich – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at TSUA
Rustamov Ilhomiddin – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at Fergana State University
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
Kamilova Iroda Xusniddinovna – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
G'afurov Doniyor Orifovich – Doctor of Philosophy (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at Alfraganus University
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at TSUE
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna – Senior Lecturer at TSUE
Babayeva Zuhra Yuldashevna – Independent Researcher at TSUE

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Iqtisodiyotning pul mablag'lari bilan ta'minlanganlik darajasini oshirish yo'llari.....	16
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Yusupov Muxammadali Soxib o'g'li	
Driving economic growth through service exports.....	20
Rahimov Eshmurod Normuradovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida jamoat tashkilotlarini boshqarishni takomillashtirishda jahon tajribasi.....	27
Raxmonov Abduxalil Rasulovich	
Raqamli marketing va mijozlar bilan ishlashning yangi usullari.....	31
Ummatov Avaz Muydinovich	
Soliq tushumlarini shakllantirish ko'rsatkichlari asosida soliq salohiyatini baholash usullari	35
Jo'raev Husan	
Bevosita soliqqa tortish darajasini ko'paytirish omillari.....	41
Qodirov Baxodir Qudratovich	
Tijorat banklarining xo'jalik subyektlari bilan amalga oshiriladigan muddatli valyuta operatsiyalarini rivojlantirish	47
Ibodullaeva Ma'rifat To'liqin qizi	
Tovarlarning monopol yuqori (past) narxlarini aniqlashni takomillashtirish masalalari	52
Mingboev Asqar Qandaharovich	
Bojxona faoliyatini transformatsiyalashda innovatsion boshqaruvni takomillashtirishga oid xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
Ro'ziboyev Muhiddin Xushnudovich	
Harnessing foreign direct investment for sustainable economic growth in Central Asia: policy challenges and opportunities.....	63
Mukhammedova Azizakhon Ikromjon kizi	
Mintaqa innovatsion faoliyatida tavakkalchilikni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....	68
Sapayeva N.K.	
Examining Uzbekistan's foreign trade indicators	72
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
Yo'l bo'yidagi xizmat ko'rsatish infratuzilmasini baholash: xizmat sifati va transport xavfsizligini oshirish.....	78
Egamberduyev Odil Buriboyevich	
Роль инноваций в гибком управлении проектами.....	82
Касимова Наима Жахангировна	
Sug'urta bozorini tartibga solishni takomillashtirish yo'llari.....	87
Tursunova Maftuna Agzamovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda madaniy turizm resurslarining o'rni va roli	91
Ro'zmetov Baxodir Shomurotovich	
Sug'urta kompaniyalarining kapital bozoridagi emission faolligini oshirishning iqtisodiy asoslari	97
Shodmonova Munisa Nizamjon qizi	
Korxonaning tashqi bozorga chiqishida marketing strategiyasining samaradorligini baholash.....	104
Akramov Bo'ribek Faxriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar innovatsion faoliyatini boshqarish	110
Saipova Dilnoza Shuxratovna	

Xalqaro standartlar asosida kapital qo'yilmalar hisobini takomillashtirish.....	114
Egamberdieva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o'g'li	
Investitsiyalar samaradorligini baholash va ularga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	120
Jo'raev Paxlavonjon Usarovich	
Soliq qarzdorliklarini yuzaga kelishining ilmiy nazariy asoslari tadqiqi	127
Ostonaqulov Alisher Abdurashidovich	
Korxonalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash va ularga imtiyozlar berishni takomillashtirish masalalari.....	132
Z.T. Mirzayev	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda raqamli marketingning ahamiyati.....	139
M.Vohobjonova	
Положение электронной коммерции на международном и национальном уровнях	142
Абдуганиев Учкун Хабибулла угли, Орифбоев Озод Азатович	
Korporativ resurslardan samarali foydalanish orqali kichik biznes subyektlarini barqaror rivojlantirish va samaradorligini oshirish.....	148
Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna	
Qishloq xo'jaligida kartoshka ishlab chiqarish funksiyasi.....	151
Avazmurodov Islom Nusratullo o'g'li, Muratov Shukrullo Abduraimovich	
Tovar-moddiy resurslar harakati bo'yicha logistik muammolar va ularni bartaraf etishning samarali yechimlari	155
Sherzod Xolmurodovich Pardayev	
Ta'lim va ilm-fan sohasida inson kapitali konsepsiyasining amalga oshish bosqichlari yo'nalishlari.....	159
Nasretdinova Aziza Adxamjonovna , Bozarov Elyor Boboqulovich	
Влияние цифровой валюты центральных банков (CBDC) на международную торговлю и финансовые отношения: Анализ и перспективы	164
Номозали Хайдаров	
Raqamli transformatsiya va tadbirkorlik: kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar va chora-tadbirlar	167
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich, TDIU magistranti	
O'zbekiston respublikasida aholini samarali ish bilan ta'minlash istiqbollari.....	172
Raxmatullayeva Shahnoza Xamidovna, Sadriddinova Sevinchxon Sadriddin qizi	
Aylanma mablag'lar aylanuvchanligini tezlashtirishning asosiy yo'llari	179
Fayziyev Oybek Raximovich	
Mintaqada to'qimachilik sanoatining iqtisodiy holati tahlili (Xorazm viloyati misolida)	185
Xudoyorova M.O	
Мировой опыт стратегического управления финансовыми ресурсами акционерных обществ.....	190
Абдалиев Айдос Бахтиярович	
Sug'urta faoliyatida axborot jarayonlarini vtomatlashtirishning nazariy asoslari.....	196
Shakirov O'tkirbek Taxiroyich	
Yerlardan maqsadli foydalanishni aniqlash uslubi.....	199
Yunusov Begench Mavlanberdievich	
Iqtisodiyotda real sektorning ahamiyati va uning rivojlanishi.....	204
Amirqulov Umarali Akram o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni baholash amaliyoti va indikatorlari	208
Feruza Raxmatova Yusupjanovna	
O'zbekistonda korxonalarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan qo'llash yo'nalishlari	213
Qo'chqorov Tohir Safarovich, To'ychiyev Akmaljon Abdulatif o'g'li	

Agroklasterlarning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati	219
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
“Yashil” Iqtisodiyotni rivojlantirishda turizmga investitsiyalarning roli	224
Azimov Olimjon Orifovich	
Raqamli texnologiyalar asosida aholini ro'yxatga olish jarayonlarini samarali tashkil etish	236
Anazarova Barno Rustamovna	
Qishloq xo'jaligida sug'oriladigan yerlar unumdorligini oshirishni iqtisodiy rag'batlantirishning dolzarb masalalari	242
Isaxanov Muslimjon Ma'rifjon o'g'li	
Logistika va uning sanoat mahsulot ishlab chiqarish tannarxiga ta'sirini kamaytirish	246
Zokirjonov Asadbek Otabek o'g'li	
Sug'urta kompaniyalari moliyaviy risklarini baholash	249
Baymuratova Gulirayxon Tursunbaevna	
Tadbirkorlik salohiyati tushunchasining rivojlanish bosqichlari	255
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Qishloqlarning resurs salohiyati iqtisodiy kategoriya va iqtisodiyotning agrar sektorini rivojlantirishning zaruriy sharti sifatida	260
Tursunpo'latov Farxodjon Xoshimjon o'g'li	
Kommunal xizmatlarni rivojlantirishda xorij tajribasidan foydalanish	265
Mardanova Mohidil Otabek qizi	
Analysis of factors affecting the sustainable development of transport networks in Khorezm	269
Karimboev Dilshod Davronbek o'g'li	
Tijorat banklari moliyaviy boshqaruv tizimini tashkiliy mexanizmini takomillashtirish	274
Lutfullo Xalimovich Qadirov	
Использование социальных сетей как инструмента маркетинга для фермеров	278
Назарова Гулрух Умаржоновна	
O'zbekiston transport-logistika tizimida logistika samaradorligi indeksi (LPI) va uning tadbirkorlik subyektlari faoliyatidagi ahamiyati	283
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Davlat maqsadli dasturlarini imtiyozli kreditlash tizimining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	287
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
O'zbekistonda potensial YaIM.ning ekonometrik tahlili	293
Djabbarov Raximjon Abdullaevich	
Tibbiyot muassasalarini kafolatlangan tibbiy xizmatlar paketi asosida moliyalashtirish tizimini takomillashtirish masalalari	298
Muxammadiev Ramz Zoirjon o'g'li	
Стратегии развития медицинских организаций в Узбекистане	313
Исломбек Умиров	
Kambag'allikka qarshi kurashning falsafiy va ijtimoiy asoslari: Tarixiy tahlil	321
Iloxmjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Innovatsion loyihalar va startaplarni moliyalashtirishda venchur fondlarining ahamiyati	329
Atamuradov Sherzod Akramovich	
Reforms in higher education institutions of the republic of uzbekistan	334
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
Namangan viloyati qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarining faoliyati samaradorligini ta'minlash holati va tahlili	343
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	

Increasing the innovation potential of construction materials industry enterprises.....	350
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
Jahon savdo tashkiloti doirasida to'qimachilik mahsulotlarining xalqaro savdosi	356
Nurboyev Jaloliddin Mamadiyevich, Abduvohidov Behzod	
Farg'ona vodiysida turizm xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari tahlili	361
Mamatqulov Zarifbek Sharifjonovich	
Qishloq xo'jaligida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish chora-tadbirlari	366
Ko'chqarov Fayzullo Abdujabborovich	
Tarkibiy o'zgarishlar sharoitlarida xo'jalik yurituvchi subyektlarda investitsiyalarni faollashtirish	376
M.J.Nabiyeva	
O'zbekistonda aholi omonatlari va ularni kafolatlash tizimi	382
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Взаимодействие образования и бизнеса с элементами дуального образования	389
Баходурова Сулхия Азизхожаевна, Акрамова Зарринахон Башировна, Ли Марина Рудольфовна, Ромашкин Роман Анатольевич, Мухтарова Доната Равшанбековна	
O'zbekistonda yashirin iqtisodiyot darajasini qisqartirishda samarali yondoshuv.....	396
Bobojonov Azimjon Akmal o'g'li	
To'qimachilik sanoati korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyalarini takomillashtirish zaruriyati.....	403
Sarimsaqov Doniyor Xomidovich	
Xorazm viloyatida hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini baholash	409
Madraximov Kaxramon Egamberganovich	
O'zbekistonda aholini uy-joy bilan ta'minlashdagi murakkabliklar va ularning yechimlari.....	414
Xannarov Komiljon Karimovich	
Elektron hukumatdan smart hukumatga	419
Abidov Abdujabbar Abduxamidovich	
Tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlanishi va samaradorligining nazariy-uslubiy asoslar.....	426
Axatova Shahnoza	
O'zbekistonda banklar faoliyatini tartibga solishning zamonaviy mexanizmlari	432
Abdullaev Suyun Artikovich	
Raqamli transformatsiya va hududlarning inklyuziv iqtisodiy o'sishini ta'minlash yo'llari.....	436
Zokirova Bahora Zokir qizi	
Market research strategies in the global tech industry: a comparative study of apple, samsung, and huawei	440
Abbos Ruzmamatov	
Strategic analysis of innovation development in manufacturing enterprises: approaches, challenges, and future perspectives.....	444
Musayeva Shoirazimovna	
Kichik biznes subyektlarini raqobatbardoshligini oshirishda moliyalashtirish texnologiyasi	452
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Boshqarish jarayonlarini samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash	459
Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich, Usmonov Suxrob Zayniddin o'gli	
Raqamli iqtisodiyotda axborot texnologiyalarining o'rni: amalga oshirish imkoniyatlari va kelajak istiqbollari	469
Kurbanov Farrux Uktamovich	
Kichik biznes uchun investitsion muhit jozibadorligining ko'rsatkichlari tahlili	469
Jurayev Elyorbek Sobirjon o'g'li, Nabiyeva Muhabbat Djabirxanovna	

Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishda inflyatsiya ko'rsatkichining ekonometrik tahlili	475
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Bandlikni ta'minlashning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	479
Karimjonov Muhammadrasul To'liqinjon o'g'li	
O'zbekiston mintaqalarida turizmni rivojlantirishni boshqarishda davlat-xususiy sherikligi mexanizmdan foydalanishning konseptual modelini ishlab chiqish	485
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna	
O'zbekiston mintaqalarida turizmni rivojlantirishni boshqarishda davlat-xususiy sherikligi mexanizmdan foydalanishning konseptual modelini ishlab chiqish	485
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna	
Аутсорсинг и рост сферы услуг: воздействие на занятость (практика США)	494
Назаров Зиёвуддин Шарофиддинович	
Restoran xizmatlari sohasi ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirishda marketingning zamonaviy konsepsiyalarini qo'llash	501
Ibodov Kamoliddin Mamatqulovich	
The revenue manager in the hospitality industry	507
Kalandarova Gulnoza	
Davlat moliyaviy nazoratini joriy etilishi bo'yicha ayrim xorijiy davlatlar tajribalari	510
B.Turabov	
Barqaror rivojlanishni ta'minlashning hududiy xususiyatlari.....	517
Baxtiyorova Dildora	
Elektr energiyasi samaradorligini yaxshilashga innovatsion va strategik yondashuvlar.....	521
Doliyev Shoxabbos Qulmurot o'g'li	
Don maxsulotlari sifat ko'rsatkichlariga sovuq konditsionerlash tizimini samaradorligini tahlil qilish	525
Yusupov Azamat Alijonovich, Akramova Gulhayo Abidovna	
O'zbekistonda tijorat banklarini rivojlantirish va transformatsiya qilish istiqbollari	532
Mutalova Mohira	
Optimizing crisis-handling mechanisms in commercial banks	537
Muydinov Muhammadsardor Abdukayum ugli	
Ochiq bank (open banking) faoliyatining xalqaro tajribasi va o'zbekistonda qo'llanilishi	541
Xoshimov Elmurod Abdusattorovich, Abduvahobov Shohruh Xolmo'min o'g'li	
Mikrosug'urtaning kichik biznes risklarini sug'urtalashning innovatsion mexanizmi sifatidagi ahamiyati.....	549
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
Agroklastarlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	553
Topildiev Soxibjon Raximjonovich, Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna	
Econometric analysis and adjustment of agricultural production processes.....	563
Makhambetova Uringul	
The importance of investing investment in fixed capital.....	568
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Ruzimatov Sanjarbek Qosimjon ugli	
Kichik biznes iqtisodiy samaradorligini oshirishda kasanachilik va mahalliy yetkazib beruvchilarni rivojlantirish	573
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlari bozorining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	577
Zaidov Islom Ibragimjonovich	
Respublika iqtisodiyotining innovatsion salohiyati va undan foydalanish.....	583
Olchinboyev Otabek Abdusamad o'g'li	

Математическое моделирование забойки при использовании вв с экспоненциальным внешнем воздействием	587
Джуроева Нодира Мурадullaевна	
Kichik biznes subyektlari faoliyatini moliyaviy ta'minoti masalalari	593
Aymurzaeva Gulnaz Puxarbaevna	
Logistika harajatlarini optimallashtirish shartlari	598
N.B. Shanazarova	
G'o'zaning yangi tizmalari tolasining sifat ko'rsatkichlari	603
X.A.Boltabaev, X.A.Mamadjonov	
Aholi turmush darajasi baholashda daromadlarning ahamiyati	607
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li, Qambarov Bahridin Panji o'g'li	
Xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining nazariy va normativ-huquqiy asoslari	618
Ametova Nasiba Danilovna	
Nodavlat notijorat tashkilotlar boshqaruvida zaifliklar	622
Odilbekova Dilnoza Muratliyevna	
Respublika iqtisodiyotida oziq-ovqat sanoatini rivojlanish tendensiyalari	626
Baxritdinov Sherzodbek Bahodirovich	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirishning xorijiy ilg'or davlatlar tajribasi	631
Qaxxorov Shoxruxbek Shavkatjon o'g'li	
Порядок аудита лизинговых операций	636
Турсунов Улугбек Сативолдиевич	
Fond bozorida aksiyalar muomalasi tahlili	641
Quvondiqov Muhammad Quvondiqovich	
Низкоуглеродное развитие: ключевой фактор устойчивого развития в узбекистане и мировом контексте	646
Исламов Шохзод Шухрат ўғли	
Устойчивое управление ресурсами: роль государственного управления, квоты на природные ресурсы и производительности энергии	653
Ибрагимов Захид Тахирович	
Milliy iqtisodiyotda sanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va rivojlantirish usullari	661
Yuldashev Fozil Turapovich	
Food security problems	667
Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Waste management in the dairy industry	669
Shukurov Izzatullo Khikmatullaevich	
Sanoat korxonalariga kiritilgan investitsiyalar samaradorligining ilmiy-nazariy asoslari	675
Feruz Hojiqulova Dona qizi	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport salohiyatini oshirishda vujudga kelayotgan muammolar va ularning yechimlari	683
Yuldasheva Dildora Kamiljan qizi	
O'zbekistonda budjet tashkilotlarida moliyaviy nazoratini olib borishning ustuvor yo'llari	687
Alxanova Feruza Faxritdinovna	
O'zbekistonda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish	691
Shermatov G'ofurjon G'ulamovich, Mamasoliev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Kichik tadbirkorlik tarkibiy tuzilmasi takomillashuvida tarmoq bo'yicha ixtisoslashuv jarayonlarining ahamiyati va ularning rivojlanganlik darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar	696
Sharipov Kuvondik Baxtiyorovich	

Raqamli platformalar orqali yashil mahsulotlar va xizmatlarni rivojlantirish	709
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
Development and practical application of financial security indicators at the regional level: The case of Uzbekistan	715
Elmurodov Shohzod Shavkatovich	
Boshqaruv psixologiyasining terminologik tahlili va semantik xususiyatlari	720
Norboyeva Dilafruz Jumaqulovna	
Mintaqa ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga kiritilgan investitsiyalarning iqtisodiy-statistik tahlili	724
Tursunpulat Davronovich Maxmudov	
Paxta-to'qimachilik klasterlar mahsulotlar eksportini motivatsiyalash mexanizmini takomillashtirish	730
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish huquqiy kafolatlari	735
Usmonov Shavkatjon Shukurovich	
Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning amaliy jihatlari	744
Muslitdinov Nodir Xojievich	
Korxonalarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish sharoitida strategik loyiha boshqaruvi	750
Orifali Samandarovich Tursunov, Xalilov Jaxangir Jalolovich	
Globallashuv sharoitida jahon iqtisodiyoti va xalqaro fond bozori holati tahlili	756
Shamsiev O'ktam Sayfitdinovich	
Qishloq xo'jaligi korxonalari innovasion faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash yo'llari	764
Shaniyazova Zamira Oralbaevna	
Raqamli transformasiya jarayonlarining bank xizmatlari sifati va xavfsizligini oshirishga ta'siri	772
Qodirov Bekzod Xushnud o'g'li	
Tijorat banklari ipoteka xizmatini raqamlashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	776
Jabbarov Majidbek Erzodovich	
Fermer xo'jaliklari faoliyati samaradorligini statistik usullarda baholash	780
Murodov Jahongir Choriyevich	
Sanoat korxonalarida moliyaviy barqarorlik, ularni hisoblash va oshirish yo'llari	784
Makhkamova Shakhruza Bahodir qizi	
O'zbekistonda tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar	788
G'ofurjon Shermatov G'ulamovich, Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tannarxni pasaytirishda ish vaqtdan samarali foydalanish va mehnat sig'imi tahlili	794
Xamidova S.Ya.	
Umumta'lim muassasalari xarajatlarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish	799
Ummatov Avaz Muydinovich	
O'zbekiston respublikasi qishloq xo'jaligi tarmog'idagi tarkibiy-tuzilmaviy o'zgarishlarni statistik baholash	803
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Measures for the development of tourism infrastructure in Uzbekistan	813
Khallieva Nargiza Rozikovna	
Turizm raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha jaxon tajribasi	820
Jalolov Otabek Oybek o'g'li	

Формирование страхового бизнеса как стратегического сектора экономики	826
Тулаев Дилшод Юсуфович	
Особенности использования инструментов монетарной политики в зарубежных странах	831
Шомуродов Равшан Турсункулович	
Некоторые аспекты технологического развития в современной экономике	839
Ахмедов К.	
Формирование конкурентоспособных профессионалов для рынка	842
Ишимбаев Рафаэль Наильевич	
Влияние инвестиций на оценку эффективности использования интеллектуального капитала	848
Муртазаев Ардашер Зафар угли	
Navoiy viloyatida kichik biznes faoliyatini rivojlantirish holatini statistik bashorat qilish	853
Xushvaqova Durdona Islom qizi	
Foreign trade liberalization and its impact on a country's economic growth (in the case of countries)	860
Sirajiddinov Nishanbay, Norkobilov Akobir	
Samarqand viloyati xizmat ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatining rivojlanish holati tahlili	871
Umirov Islombek Furkatovich, Ozodxonov Islombek Zarifxon o'g'li, Turaqulov Ulug'bek Shovkat o'g'li	
O'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga qoshilishi natijasida xom ashyolar importining yengillashishi va mahsulotga ketadigan xarajatlarning kamayishi masalalari	880
Z.K. Xashimova	
Yengil sanoat korxonalarining samaradorligini ekonometrik modellashtirish	885
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
Yuqori malakali kadrlar tayyorlash samaradorligi iqtisodiy-statistik tahlili	892
Zaripova Mukaddas Djumayozovna	
Xususiy kredit – kreditning zamonaviy turi sifatida	902
Sharbat Abdullaeva, Abdullaev Sardor Atxam o'g'li	
Jahon iqtisodiyotida yuzaga kelgan megatrendlarning o'zbekistonning tashqi savdo munosabatlariga ta'siri	907
Yangibaeva Dilafruz Polat qizi	
Issues of reflection of financial results in reports and improvement of audit	912
Muhammedova Dilfuza Anvarovna, Shukurov Farrux Shuxrat o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlar mahsulotlar eksportini motivatsiyalash mexanizmini takomillashtirish	918
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Mamlakatimizda uy xo'jaliklari iqtisodiy faolligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	918
Abdullayev S.A.	
Etnografik turizm samaradorligini oshirishda xorij tajribasini qo'llash	922
Xakimov Dilyor Zafarovich	
Davlat muassasalarida inson resurslaridan foydalanish samaradorligining statistik tadqiqi	930
Xusanova Muxsina Kasimovna	
Raqamli marketing va barqaror strategiyalar orqali mintaqaviy investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish: AHP asosidagi tahlil	937
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni rivojlantirishda qo'llaniladigan strategiyalar	943
Turaboyev Ibroxim Ismoil o'g'li	
Innovatsion faoliyatni rivojlantirishning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi	948
Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich	

Issues of strategic planning in industrial enterprises.....	952
Ibragimov Isroil Usmanovich	
Sanoat korxonalarida tejamkor texnologiyalarni joriy qilishning iqtisodiy samaradorligi.....	958
Xakimov Umarxon Rustamjon o'g'li	
Цифровая экономика: концептуальные основы и ее влияние на трансформация рынка труда.....	962
Магруппов Азиз Юлдашевич	
Taraqqiyot strategiyasi va ma'muriy islohotlarning keyingi bosqichlari.....	971
Abdulla Abdukadirov	
Экономический эффект от внедрения международных образовательных стандартов в узбекистане.....	977
Олимова Бахора Шухратовна	
Ijtimoiy xizmatlat sohasini rivojlanish tendentsiyalari va davlat-xususiy sherikligini samarali shakllantirish mexanizmlari	981
Y.M.Xalikov	
Qurilish materiallari ishlab chiqarilishida kimyo sanoatining o'rni	988
Usmanov Baxtiyor Xusanboyevich	
Hududiy sanoatni rivojlantirishning ahamiyati va uning salohiyatini belgilovchi omillar	994
Choriyev Tolib A'zamovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida banklar faoliyatini innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	999
Qosimova Mohigul Abduhamidovna	
Tasvirlarni intellektualashtirishda filtrlash jarayoni va baholash algoritmlari	1004
Norboyeva Nafisa	
Model of application of the integrated report on the organisation's human capital in management accounting	1009
Ochilov Olmos Ikrom ugli	
To'qimachilik tarmog'ini iqtisodiy rivojlantirishda asosiy ko'rsatkichlarini modellashtirish va prognozlash yo'nalishlari.....	1018
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
O'zbekiston-Yaponiya yashil iqtisodiyoti sharoitida turizm soxasi bo'yicha xamkorlik.....	1023
Dadaxanov Shuxrat Abdumalikovich	
Изменение климата и зеленая экономика: стратегии и меры в узбекистане	1027
Хусаинов Равшан Рахимович, Ибрагимова Камола Саидбариевна	
O'zbekiston Respublikasining barqaror rivojlanishi: investisiya faoliyatining ustuvor yo'nalishlari	1033
Ochilov Akram Odilovich, Rahmonova Durdona Hasan qizi	
Xalqaro standartlar asosida ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga olish	1040
Xamidova S.Y.	
Tijorat banklari tomonidan aholiga ko'rsatiladigan xizmatlarni takomillashtirish.....	1040
Rajabov S.	
Проблемы микрокредитования малого бизнеса и кредитная поддержка частного предпринимательства в республике Узбекистан	1045
Сохибов Ж.Т.	
Эмоциональный интеллект и его влияние на эффективность принятия решений лидерами.....	1049
Юлдашева Камола Касымджановна	
Sanoat korxnalarini investitsion jozibadorligini aniqlash usullari	1055
Anafiyayev Abdurashid Mamasidiqovich	

Tijorat banklari investitsion jozibadorligini oshirishda dividend siyosatining o'rni	1060
Azimjon Abdiraxmonov	
Mahalliy soliqlar va ularning iqtisodiy ahamiyati, soliq bazasini kengaytirish va soliq madaniyatini oshirishning nazariy asoslari	1065
Ravshanov Xurshid Akramovich	
Banklar samaradorligi va kapital yetarliylik ko'rsatkichi riski o'rtasidagi bog'liqlik tahlili.....	1069
Xoldorov Sardor Umarovich	
Управление процессом снижения транзакционных издержек в условиях экологизации экономики	1075
Ходжаева Нодирахон Абдурашидовна	
Oziq-ovqat mahsulotlari bozorida yashil marketing strategiyasini qo'llash.....	1078
Po'latova Shahnoza Abdirashitovna	
Agriculture cooperative models	1082
Qo'ldosheva Gulnozaxon Shukurjon qizi	
Iqtisodiy mutanosiblik va uni ta'minlashning ayrim nazariy masalalari.....	1086
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
Biohududlar yashil maqsadlarga erishish yo'lidagi ahamiyati	1094
Galimova Firuza, Dexkanova Nilufar	
MDH mintaqasida transport sohasidagi hamkorlikni rivojlantirishda EOII transport integratsiyasining tashqi omillari va xavflari.....	1099
Xo'jayev Fazliddin Elmurodovich	
O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining eksport faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlari	1103
Abdumo'minov Axrorjon Axa'jonovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda transport tizimini o'rni	1107
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	
Korxonada marketingning strategik ahamiyati	1113
Egamberdiyev Muzaffar	
Jismoniy shaxslarni kreditlash jarayonlarini takomillashtirish.....	1116
Jurayeva Sevara Zakirovna	
Assessing the effects of GDP expansion on environmental degradation in uzbekistan	1122
Muhammad Eid Balbaa	
Innovation jarayonlarni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy jihatlar.....	1132
To'g'onov Ibrohimxo'ja Otaxo'ja o'gli	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida nomoddiy aktivlar hisobi va uni takomillashtirish masalalari	1137
Ishankulov Izzatilla Nurillayevich	
The impact of agricultural production on food security in Uzbekistan in the coming years.....	1142
Saydullayev Abbos, Khudoyberdiev Diyorbek	
Mintaqaviy agrosanoat majmuasida klasterlashning holatini o'rganish va baholashga ilmiy-uslubiy yondashuvlarni tizimlashtirish.....	1148
A.Ch.Boboyev, M.O.Shamsiyeva	
Hududiy barqaror rivojlanishning nazariy asoslari.....	1153
Nazarov Nazirjon Narzilloevich, Umarov Oqil Omiljonovich	
"Asosiy kapitalning iqtisodiy mohiyati, uni tashkil etish va moliyalashtirishning nazariy asoslari"	1158
Zoxidov Tohirjon Mirzfar o'g'li	

“ASOSIY KAPITALNING IQTISODIY MOHIYATI, UNI TASHKIL ETISH VA MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI”

ORCID: 0009-0001-3942-9184

Zoxidov Tohirjon Mirzfar o'g'li

Alfraganus University, “Buxgalteriya hisobi va soliq” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Asosiy kapitalning iqtisodiy mohiyati va uning tashkil etilishining nazariy asoslari bu mavzu iqtisodiy rivojlanish va ishlab chiqarishning samaradorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Tashkil etish va moliyalashtirish usullari orqali asosiy kapitalning samarali ishlatilishi, iqtisodiyotning barqaror o'sishiga yordam beradi. Ushbu mavzu iqtisodiy nazariya va amaliyotda zarur bo'lgan asosiy ko'rsatkichlarni aniqlashga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: Asosiy kapital, iqtisodiy mohiyat, tashkil etish, moliyalashtirish, investitsiyalar, iqtisodiy rivojlanish, barqaror o'sish, kapitalni samarali ishlatish, iqtisodiy nazariya, iqtisodiy samaradorlik.

Abstract: The economic essence of fixed capital and the theoretical foundations of its formation play a crucial role in ensuring economic development and improving production efficiency. Through methods of formation and financing, the effective use of fixed capital contributes to the sustainable growth of the economy. This topic is aimed at identifying the key indicators necessary in economic theory and practice.

Key words: Fixed capital, economic essence, formation, financing, investments, economic development, sustainable growth, effective capital utilization, economic theory, economic efficiency.

Аннотация: Экономическая сущность основного капитала и теоретические основы его формирования играют важную роль в обеспечении экономического развития и повышения эффективности производства. Через методы формирования и финансирования эффективное использование основного капитала способствует устойчивому росту экономики. Эта тема направлена на выявление основных показателей, необходимых в экономической теории и практике.

Ключевые слова: Основной капитал, экономическая сущность, формирование, финансирование, инвестиции, экономическое развитие, устойчивый рост, эффективное использование капитала, экономическая теория, экономическая эффективность.

KIRISH

Asosiy kapital iqtisodiyotning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, chunki u ishlab chiqarish jarayonining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Asosiy kapital, ayniqsa, ishlab chiqarish quvvatlari va texnik bazaning mustahkamlanishida muhim o'rin tutadi. Asosiy kapitalga investitsiyalar, texnologiyalar, jismoniy aktivlar (bino, uskuna, infratuzilma) kiradi, ular ishlab chiqarish jarayonining davomiyligini va samaradorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, asosiy kapitalni tashkil etish va moliyalashtirish usullari iqtisodiy o'sish va rivojlanishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Asosiy kapitalni moliyalashtirish jarayonida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikning o'rni katta. Iqtisodiyotda resurslarni samarali taqsimlash va ishlab chiqarishning yuqori samaradorligini ta'minlash uchun asosiy kapitalni tashkil etish va moliyalashtirishning turli usullari qo'llaniladi. Bular orasida, masalan, investitsiyalar, davlat byudjeti, banklar va boshqa moliyaviy institutlar orqali kredit mablag'laridan foydalanish kabilar mavjud. Ushbu jarayonlar, o'z navbatida, iqtisodiyotning barqaror o'sishini, yangi texnologiyalarning ishlab chiqarishga joriy etilishini va innovatsion rivojlanishni ta'minlashga yordam beradi.

Asosiy kapitalni tashkil etish va moliyalashtirishning nazariy asoslarini o'rganish, iqtisodiy faoliyatni samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan bilim va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Bu masalalar iqtisodiyotning o'sishi, ijtimoiy rivojlanish va raqobatbardosh iqtisodiy tizim yaratishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, asosiy kapitalni samarali moliyalashtirish va boshqarish, iqtisodiy resurslarni optimal tarzda taqsimlash imkonini yaratadi, bu esa mamlakatning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshiradi.

Mazkur tadqiqotda asosiy kapitalning iqtisodiy mohiyati, uning tashkil etilishi va moliyalashtirilishi jarayonlari chuqur tahlil qilinadi. Ushbu tahlil, asosiy kapitalni tashkil etish va moliyalashtirishning nazariy asoslari bilan birga, amaliy jihatlarini ham ko'rib chiqishga yordam beradi. Tadqiqotning maqsadi – asosiy kapitalning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rnini aniqlash, uning moliyalashtirishning samarali usullarini tavsiya qilishdir. Shuningdek, mazkur izlanishlar mamlakatning iqtisodiy siyosatini ishlab chiqishda, iqtisodiy o'sishning barqarorligi va sifatini oshirishga qaratilgan amaliy choralarni taklif etishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Buxgalteriya hisobida xarajatlar tushunchasi va uning turlari haqida turli olimlar tomonidan qator ilmiy ishlar olib borilgan. Buxgalteriya hisobining xalqaro va milliy standartlarida xarajatlar tushunchasi, asosan, aktivlardan foydalanish yoki ularning chiqib ketishi, zararlar yoki majburiyatlar orqali tushuniladi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi «Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi qonunida, xarajatlar va ularning turli shakllari bo'yicha aniq ko'rsatmalar mavjud bo'lib, ular asosan ishlab chiqarish va moliyaviy natijalar bilan bog'liq holda tahlil qilinadi [1].

Iqtisodchi olimlar A. Vahabov, N. Ishonqulov va A. Ibrohimovning fikriga ko'ra, xarajatlar iqtisodiy foydaning kamayishiga olib keluvchi barcha faoliyatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu xarajatlar, ayniqsa, moliyaviy tahlil va boshqaruv tizimlarida chuqur o'rganilgan. Ularning fikricha, xarajatlar tarmoq xususiyatlaridan kelib chiqqan holda farq qiladi va bu jarayonni iqtisodiy samaradorlikni baholashda hisobga olish muhimdir [8].

Rossiyalik olim A.V. Podlesskiy kapital qo'yilma xarajatlariga aniqlik kiritgan va kapital qo'yilmalar nafaqat texnik jihatlarini, balki korxona faoliyatining strategik maqsadlariga erishishdagi roli haqida ham to'liq tahlil bergan. Uning fikriga ko'ra, kapital qo'yilmalar korxonaning rivojlanishini ta'minlaydigan asosiy vositalar va resurslar xarajatlaridan tashkil topadi [11].

O'zbekistondagi iqtisodchi olimlar, jumladan, R.D.Dusmuratov va S.R.Abduvaliyeva ham kapital qo'yilmalar konsepsiyasiga o'z hissalarini qo'shganlar. R.D.Dusmuratovning ta'kidlashicha, kapital qo'yilmalar, ayniqsa, asosiy vositalarni yangilashga qaratilgan xarajatlar bo'lib, bugungi kunda investitsiyalar orqali amalga oshiriladi [9]. S.R.Abduvaliyeva esa kapital qo'yilmalar tarkibiga asosiy vositalarni o'sishi va yaxshilanishiga sarflanadigan xarajatlarni ham kiritgan [5].

Adabiyotlarda, shuningdek, kapital qo'yilmalarining turlari, jumladan, yangi qurilishlar, rekonstruksiya, texnik qayta jihozlash, mashina va uskunalar sotib olish kabi xarajatlar aniq ajratilgan [6]. Buxgalteriya hisobi milliy standartida, ayniqsa, asosiy fondlarga va nomoddiy aktivlarga kiritiladigan investitsiyalar, shuningdek, ishlov berish va saqlash xarajatlari ham kapital qo'yilmalar tarkibiga kirishi belgilangan [4].

Shu bilan birga, iqtisodiy adabiyotlarda kapital qo'yilmalarining hisobiga oid ilmiy izlanishlar, asosan, ular amalga oshiriladigan tarmoqlar va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan metodologik asoslar bilan bog'liqdir. Bunday izlanishlar davlatning iqtisodiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillardan biri bo'lib qoladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

«Asosiy kapitalning iqtisodiy mohiyati, uni tashkil etish va moliyalashtirishning nazariy asoslari» mavzusi doirasida tadqiqot metodologiyasi sifatida, ilmiy izlanishda asosiy kapitalning iqtisodiy kategoriyalari, uning tashkil etilish jarayonlari va moliyaviy resurslar bilan ta'minlanishi o'rganiladi. Tadqiqotda sifat va miqdoriy tahlil, statistik va hisob-kitob metodlari qo'llaniladi.

Asosiy kapitalning shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash maqsadida, ijtimoiy-iqtisodiy, moliyaviy va huquqiy tahlil usullari, shuningdek, tadqiqotda empirik va taqqoslash metodlari ham samarali qo'llanadi. Boshqaruv va investitsion yondashuvlar tahlil qilinadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Asosiy kapital iqtisodiy rivojlanishning muhim omili bo'lib, uni to'g'ri tashkil etish va moliyalashtirish mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sishiga bevosita ta'sir qiladi. Ushbu tahlilda asosiy kapitalning iqtisodiy mohiyati, uning tashkil etilishi, moliyalashtirilishi va iqtisodiy samaradorligi xususiyatlari o'rganiladi. Bularning barchasi iqtisodiyotning samarali ishlashini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

1. Asosiy kapitalning iqtisodiy mohiyati. Asosiy kapital, asosan, uzoq muddatli foydalanishga mo'ljallangan ishlab chiqarish vositalari, binolar, uskunalar, transport vositalari va boshqa moddiy aktivlar orqali ifodalanadi. Ular ishlab chiqarish jarayonining asosiy elementlaridan bo'lib, ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish jarayonlarida bevosita qatnashadi. Asosiy kapitalni tashkil etish jarayonida, uning qiymatini oshirish va foydalanishni samarali yo'naltirish muhim ahamiyatga ega.

Iqtisodiy jihatdan asosiy kapital mahsulot ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan vositalar va resurslar bo'lib, ularning samarali ishlatilishi ishlab chiqarishdagi mahsuldorlikni oshiradi. Asosiy kapitalga bevosita kiruvchi

elementlar – binolar, inshootlar, texnologiyalar, yer va boshqa resurslar iqtisodiyotning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2. Asosiy kapitalni tashkil etish. Asosiy kapitalni tashkil etish jarayonida bir nechta muhim bosqichlar mavjud. Bularning eng muhimi – moliyaviy resurslarning ajratilishi va ulardan samarali foydalanishdir. Tashkil etishning asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

Investitsiyalar: Asosiy kapitalni tashkil etishda eng muhim omil – investitsiyalar. Investitsiyalar asosiy kapitalning rivojlanishi uchun zarur resurslarni ta'minlaydi. Mamlakatda yoki korxonalarda investitsiyalarning mavjudligi ularning iqtisodiy o'sishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Asosiy kapitalni tashkil etish uchun sarflangan investitsiyalar uzoq muddatli foyda keltirishi mumkin, bu esa iqtisodiyotda barqaror o'sishning asosiy manbalaridan biridir.

Texnologik yangilanish: Asosiy kapitalni tashkil etishda texnologik yangilanishlar ham muhim ahamiyatga ega. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali asosiy kapitalni takomillashtirish va uning samaradorligini oshirish mumkin. Bunga misol sifatida yangi texnologiyalarga asoslangan uskunalar va avtomatizatsiya tizimlarining joriy etilishi ko'rsatiladi.

Resurslar va imkoniyatlar: Asosiy kapitalni tashkil etishda mavjud resurslardan samarali foydalanish zarur. Bu yerda nafaqat moliyaviy, balki inson resurslari va materiallar ham muhim rol o'ynaydi. Resurslarning optimal taqsimlanishi ishlab chiqarish jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi.

3. Asosiy kapitalni moliyalashtirish. Asosiy kapitalni moliyalashtirish mamlakatning yoki tashkilotning iqtisodiy siyosati va investitsion muhitiga bog'liq. Moliyalashtirishning asosiy usullari quyidagilardan iborat:

Davlat va xususiy sektordan moliyaviy resurslar jalb qilish: Asosiy kapitalni tashkil etish uchun zarur moliyaviy resurslarni jalb qilishda davlat va xususiy sektorning o'zaro aloqalari muhim ahamiyatga ega. Davlatning investitsion siyosati va xususiy sektor tomonidan amalga oshiriladigan investitsiyalar bir-birini to'ldirib, umumiy iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

Qarz mablag'lari: Asosiy kapitalni moliyalashtirishda qarz mablag'laridan foydalanish keng tarqalgan. Kreditlar orqali mablag'larni jalb qilish korxonalarga o'z ishlab chiqarish faoliyatini kengaytirish va yangi texnologiyalarni joriy etishga imkon beradi. Biroq, qarz mablag'larini olishda risklar ham mavjud, chunki qarzni qaytarish uchun zarur bo'lgan daromadlarni ishlab chiqarish zarur.

Moliyaviy bozorlar: Asosiy kapitalni moliyalashtirishda moliyaviy bozorlar ham muhim rol o'ynaydi. Aksiyalar va obligatsiyalar chiqarish orqali tashkilotlar zarur mablag'larni jalb qilishlari mumkin. Bu usul orqali tashkilotlar kapitalni kengaytirish va ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Mamlakatning investitsiya muhiti: Asosiy kapitalni moliyalashtirishda mamlakatning investitsiya muhiti ham katta ahamiyatga ega. Yaxshi rivojlangan moliya bozori, barqaror siyosat va soliqqa tortish tizimi investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi.

4. Asosiy kapitalni rivojlantirish va samaradorlik. Asosiy kapitalning samaradorligi uning turli omillar tomonidan ta'sirlanadi. Bularning eng muhimi – texnologik yangilanishlar, investitsiyalar va resurslarning optimal taqsimlanishidir. Asosiy kapitalning samarali ishlatilishi iqtisodiyotdagi mahsuldorlikni oshiradi va resurslarning maksimal darajada ishlatilishini ta'minlaydi.

Samarali asosiy kapitalni tashkil etish va uni rivojlantirish orqali ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish mumkin. Bu, o'z navbatida, mahsulotning raqobatbardoshligini ta'minlaydi va eksport imkoniyatlarini kengaytiradi. Asosiy kapitalning samarali ishlatilishi natijasida ishlab chiqarish xarajatlarini qisqartirish, foyda va rentabellikni oshirish mumkin.

Shuningdek, asosiy kapitalni rivojlantirish jarayonida ekologik ta'sirlarni ham hisobga olish zarur. Yangi texnologiyalarni joriy etish orqali atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish va energiya samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror o'sishini ta'minlaydi.

5. Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, asosiy kapitalni tashkil etish va moliyalashtirish jarayonlari iqtisodiy rivojlanishning muhim omili hisoblanadi. Samarali asosiy kapitalni tashkil etish va uni rivojlantirish orqali mamlakatlar o'z iqtisodiyotlarini kuchaytirishlari mumkin. Bu jarayonlarda investitsiyalar, texnologik yangilanishlar, va resurslarning optimal taqsimlanishi muhim o'rin tutadi. Moliyaviy resurslarni samarali jalb qilish, davlat va xususiy sektorning o'zaro aloqalari, va moliyaviy bozorlar orqali asosiy kapitalni moliyalashtirish jarayonini yanada takomillashtirish mumkin.

Bundan tashqari, asosiy kapitalni rivojlantirishda ekologik barqarorlikni ham ta'minlash zarur. Yangi texnologiyalar va energiya samaradorligini oshirish orqali iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror o'sishi mumkin. Shuningdek, davlatning investitsiya siyosati va soliqqa tortish tizimi asosiy kapitalni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun, moliyalashtirish va tashkil etishning har bir bosqichini puxta tahlil qilish va yanada takomillashtirish kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Asosiy kapitalning iqtisodiy mohiyati, uning tashkil etilishi va moliyalashtirilishi mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalaridan ko'rinib turibdiki, asosiy kapitalni samarali tashkil etish va moliyalashtirish jarayonlari iqtisodiyotning barqaror o'sishi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Mamlakatlar yoki korxonalar uchun uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish, asosan, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, investitsiyalarni samarali jalb qilish va mavjud resurslardan optimal foydalanishni ta'minlashga asoslanadi.

Asosiy kapitalni rivojlantirishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni kuchaytirish zarur. Bu orqali nafaqat iqtisodiy o'sishni, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ham ta'minlash mumkin. Shuningdek, moliyaviy resurslarni jalb qilishda davlatning investitsion siyosati va soliqqa tortish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Investitsiyalarni jalb qilishda keng qamrovli moliyaviy mexanizmlardan foydalanish va moliya bozorlarini rivojlantirish talab etiladi.

Shu bilan birga, asosiy kapitalni rivojlantirishda ekologik ta'sirlarni kamaytirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Yangi texnologiyalar va energiya samaradorligini oshirish orqali atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish va iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror o'sishiga erishish mumkin.

Asosiy kapitalni samarali tashkil etish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kengaytirish. Investitsiyalarni jalb qilishda soliq siyosatini takomillashtirish va moliyaviy bozorlarni rivojlantirish.

Texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va energiya samaradorligini oshirishga e'tibor qaratish.

Ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun yangi texnologiyalarni joriy etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida" (yangi tahriri)gi qonuni. 2016 yil 13 aprel, O'RQ-404-son. <https://lex.uz/uz/>
2. Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqarish va sotish xarajatlarining tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risida NIZOM. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999 yil 5 fevraldagi 54-son qarori bilan tasdiqlangan. www.lex.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 21 fevraldagi "O'zbekiston - 2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida"gi PF-37-son Farmoniga 2-ilova. <https://lex.uz/uz/docs/6811936>
4. "O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobining milliy standarti (BHMS №21) "Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning moliya-xo'jalik faoliyati buxgalteriya hisobi hisobotlar rejasi va uni qo'llash bo'yicha yo'riqnomani". O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2002 yil 23 oktabrda 1181-son bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan. <https://lex.uz/acts/809350>
5. Abduvalieva S.R. "Kapital qo'yilmalar hisobi va auditni takomillashtirish" "XXI asr: fan va ta'lim masalalari" ilmiy elektron jurnali. №1, 2022 yil.
6. Батырмурзаева З.М., Рамазанова С.А. "Понятие и учет капиталных вложений". Электронный журнал. Форум молодых ученых 6(34) 2019. С.164-169. [file:///C:/Users/User/Downloads/ponyatie-i-uchet-kapitalnyh-vlozheniy%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ponyatie-i-uchet-kapitalnyh-vlozheniy%20(7).pdf)
7. Бычкова С.М. Бадмаева Д.Г. «Бухгалтерский учет в селском хозяйстве»: ЭКСМО; Москва; 2008, 421с.
8. Vahabov A., Ishonqulov N. Ibrohimov A. Darslik. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. - T.: Iqtisod-moliya, 2013. -422 b.
9. Dusmuratov R.D. Auditorlik faoliyati: nazariya, uslubiyot va amaliyot. Monografiya. -T.: Moliya, 2017. -22- bet.
10. Шеремет А.Д., Суйс В.П. Аудит. Учебник. -М.: ИНФРА-М, 2009. -456 с.
11. Подлесский А.В. "Сущность, классификация, структура и значение капиталных вложений". Экономика и управление. — 2013. — № 4 (36). — С. 19—23.
12. Fayziev, O. ., Abdug'anieva, S. ., & Yo'ldoshboev, A. . (2022). Ishlab chiqarish xarajatlari hisobini yuritishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va xususiyatlari. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 2(6), 79–81. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/2387>
13. O.R.Fayziyev, A.H.Yo'ldoshboev. Ishlab chiqarish xarajatlarining boshqaruv hisobini tashkil etishning asosiy tamoyillari. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 20.06.2022 й., 9-son. Б. 308-311

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2024. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

